

Ukrainan konflikti mielipidetutkimuksen valossa

Artikkelissa tarkastellaan Ukrainan konfliktia maassa vuosina 2014–15 tehdyn mielipidetutkimuksen valossa. Uusimpien tietojen mukaan väestön selvä enemmistö kannattaa neuvotteluja konfliktin ratkaisemiseksi. Väestön luottamus maan nykyjohtoon ei ole vahva, mutta separatistien kannatus on vielä paljon vähäisempää. Ukraina on alhaisen luottamuksen yhteiskunta, minkä taustalla on pitkään jatkunut kansalaisyhteiskunnan heikkous ja korruptio. Donbassin alue eli Donetskin ja Luhanskin oblastit poikkeavat melko lailla muusta maasta, myös muusta Itä- ja Etelä-Ukrainasta. Maan osien erilaisuus puhuu alueellistamisen puolesta, mutta olennaista on, kuinka se tapahtuu. Asiantuntijat eivät pidä ilmeisenä, että se auttaa konfliktin ratkaisemisessa. Väestön enemmistö katsoo Venäjän sekaantuneen konfliktiin ja haluaa maan pysyvän yhtenäisenä.

Simo Mannila &
Natalia H'artšenko

Kansainvälisessä keskustelussa on vastakkaisia mielipiteitä siitä, mitä Ukrainassa tapahtuu. Venäjän mielestä kyseessä on sisällissota, jossa Venäjä antaa vain humanitaarista tukea maan itäosille, kun taas Ukrainassa ja länsimaissa katsotaan Venäjän olevan sodan aktiivinen osapuoli. Tämä artikkeli tarkastelee Ukrainan tilannetta ja mielipideilmaston kehitystä meneillään olevan konfliktin aikana, sekä esittelee erityisesti ukrainalaisten näkemyksiä maan asioista. Mitä Donbassin¹ alueella todella tapahtuu,

miten konflikti tulisi ratkaista, mikä on Ukrainan suunta tulevaisuudessa ja millaisia ongelmia maassa muuten on? Artikkelin tiedot perustuvat etupäässä ukrainalaisiin lähteisiin, erityisesti Kyivskyj Mižnarodnyj Instytut Sotsiologijin (KMIS; tässä kansainvälisen käytännön mukaisesti Kyiv International Institute for Sociology; KIIS) haastattelutietoihin. Aluksi esitellään lyhyesti mielipide- ja asennetutkimusta ja sen teoreettista taustaa, koska tätä tutkimustapaa on käytetty idäntutkimuksen piirissä melko vähän. Huomiot Ukrainan tilanteesta liitetään kansainväliseen keskusteluun luottamuksesta, sosiaalisesta pääomasta ja alueellistamisesta.

Vuoden 2014 aikana Ukrainan tilanne muuttui vaikeutuen kaikin puolin nopeasti. Kehitys on jatkunut samanlaisena myös tänä vuonna, vaikka viimeaikaiset tiedot viittaavat jonkinlaiseen

vakiintumiseen. Toista vuotta kestänyt sota on rappeuttanut maan taloutta entisestään, ja sotaa pidetään talouden heikkenemisen keskeisenä syynä, mutta ilman sotaakin maan talous olisi kuralla. Maailmanpankin (World Bank 2015) tuoreimman ennusteen mukaan Ukrainan BKT supistuu tänä vuonna kaikkiaan 7,5 prosenttia aiemmin ennustetun 2,3 prosentin sijasta, ja uusimmat tiedot (Ustenko et al. 2015) puhuvat peräti 11 prosentin alenemasta. Tulos on synkkä, vaikka aallonpohjan katsotaan olevan ohi. Maailmanpankki arvioi Ukrainan talouden kasvavan 2–3 % vuosina 2016–17.

Itä-Ukrainan konfliktin ratkaisu ei ole näköpiirissä. Separatistialueiden mukana Ukrainan arvioidaan menettäneen noin 20 % taloudellisesta potentiaalistaan – tämän verran siitä on toisissa käsissä tai tuhoutunut – ja maahan on syntynyt mittava sisäinen pakolaisongelma, joka koskee jo Euroopan muitakin maita. Tässä artikkelissa ei käsitellä Krimin valtausta, joka ansaitsisi oman pohdintansa.

Mielipide- ja asennetutkimuksesta

Julkisen mielipiteen pohtimisella ja tutkimuksella on pitkä perinne niin ajattelussa kuin konkreettisuudessa tutkimuksessa. Jürgen Habermasin (1989) mukaan julkisuus on tila, jonne pääsee periaatteessa kuka tahansa ja siellä käydään rationaalista keskustelua näkemysten esittäjien asemasta riippumatta, ja näin julkinen mielipide syntyy. Tämä näkökulma on Habermasin itsensäkin mukaan ihanteellinen, käytännössä kyseessä on aina eliittien tai erilaisten vaikuttajaryhmien muokkaama tuotos, eivätkä kaikki kansalaiset pääse yhtä lailla julkisille foorumeille tai osaa sinne mennä. Paljon onkin pohdittu sitä, kuka julkisen mielipiteen oikeastaan muodostaa ja kuinka tai mikä on vaikuttajatahojen ja tiedotusvälineiden rooli tässä prosessissa. Tämä lienee nykyisessä nopeasti muuttuvassa tietoyhteiskunnassa erityisen keskeinen kysymys, kun sotaakin käydään netissä: kybersodan käsite on Ukrainan tapahtumien anti kansainväliseen politiikkaan. Eliittien tutkimuksen mukaan kansan kannalta on

edullista, jos yhteiskunnassa on kilpailevia ryhmittymiä, silloin eliitit joutuvat ottamaan muun väestön huomioon ja aidosti kisaamaan sieluista. Tässä kuitenkin poliittinen järjestelmä vaikuttaa siihen, missä määrin ja miten se tapahtuu (de Swaan 2013). Julkisen mielipiteen tutkimus selvittää mielipiteitä ja niiden muodostumista mutta myös mielipiteiden keskinäisiä suhteita. Sen teoreettinen viitekehys liittyy asenteiden ja arvojen tutkimukseen, toisen merkittävän teoriadiskurssin muodostaa yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja sen mekanismien pohdinta politiikan tutkimuksen osana.

Asenteet ja arvot kuuluvat sosiaalipsykologisen tutkimuksen piiriin, ja Gordon Allport (1935) piti asennetta sosiaalipsykologian keskeisimpänä käsitteenä. Nykyajan keskeisin teoreetikko lienee Shalom Schwartz (mm. 2012), jonka työ näkyy myös European Social Survey -tutkimuksessa. Asenteissa erotetaan usein tietoinen ja tiedostamaton taikka eksplisiittinen tai implisiittinen taso. Eksplisiittisellä tasolla asenteita voidaan mitata suoraan esimerkiksi kyselyllä, kun taas implisiittisen tason mittausta edellyttää epäsuoria menetelmiä, joita voidaan käyttää myös kysely- tai haastattelututkimuksessa. Emme aina ole tarkkaan selvillä millaisia asenteita meillä on, ja monien näkemysten mukaan asenteemme voivat olla hyvin ristiriitaisia. Asenteiden mittaaminen on muutenkin vaikeaa: vastaamiseen vaikuttavat esimerkiksi poliittinen korrektius, myös näkemys siitä, millaiset mielipiteet ovat yhteiskunnan normien mukaisia tai vastaajan lähiympäristössä suotavia. Usein asenteet ja mielipiteet samaistetaan, mutta mielipiteet voidaan määritellä pelkiksi puheakteiksi (vrt. Bergman 1998), toisaalta ne voivat ilmaista uskomuksia (*belief*), mikä on asenteita perustavampi taso käsitellä todellisuutta (vrt. Ajzen 2001). Asenteiden taustalla on arvomaailma mutta myös uskomukset siitä, ”mitä tapahtuu todella”. Uskomukset, asenteet, intentiot ja käyttäytyminen ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja niiden välillä on hierarkkinen kausaalisuhte (Fishbein & Ajzen 1975). Suuri osa mielipidetutkimusta on kuitenkin nopeaa tilaustyytiä, eikä siinä pohdita mielipiteen teoriaa

tai asenteiden ja käyttäytymisen välistä yhteyttä.

Julkisen mielipiteen kvantitatiivisessa tutkimuksessa sekoittuvat tieteellinen ja soveltavampi perinne, sillä menetelmien kehittämisen tarve on molemmissa tapauksissa paljolti sama: tarvitaan oikeaa tietoa, halutaan kehittää sen hankintaa ja varmistua siitä, että aineisto on oikein koottu ja analysoitu. Alan johtavat kansainväliset julkaisut edellyttävät teksteiltä metodista luotettavuutta, ja sen takaa osaltaan myös kansainvälinen eettinen normisto *AAPOR Code of Professional Ethics and Practices*, jota tulee noudattaa tutkimuksessa ja raportoinnissa².

Ukrainassa mielipidetutkimus on yleistä, ja sitä tekeviä akateemisia ja kaupallisia organisaatioita on useita, mutta niiden yhteys kansainväliseen alan tutkimukseen on ollut melko hento. Akateemisen ja kaupallisen työn sekoittuminen johtuu taloudellisista syistä: kun tieteellisen työn rahoitus on vähäistä, toimeentulon voi hankkia tai sitä voi parantaa mielipidetutkimuksilla, joilla on tilaajia. Ukrainan mielipidetutkimuslaitoksia, jotka ovat viime vuosina olleet julkisuudessa, ovat muun muassa Razumkov-keskus³ ja Centre for Applied Political Research Penta⁴. Kansainvälisiä vastaavia toimijoita on muun muassa Pew Research Center, jonka Global Attitudes Survey on kerännyt tietoa myös Ukrainasta (Bell et al. 2014). Kyiv International Institute for Sociology⁵ (KIIS) on Ukrainan vanhimpia mielipidetutkimuslaitoksia ja myös sen tutkimustuloksia esitellään säännöllisesti julkisuudessa.

Vuoden 2014 huhtikuussa KIIS (2014a) toteutti haastattelututkimuksen Ukrainan itäisillä ja eteläisillä alueilla, joihin luettiin yhteensä kahdeksan oblastia eli Dnipropetrovskin, Donetsk, Zaporizhzhian, Luhanskin, Odesan, H'arkovin ja H'ersonin alueet. Otos stratifioitiin asuinpaikan koon mukaan. Vähintään 100 000 asukkaan kaupungeissa ja aluekeskuksissa aineisto koottiin tietokoneavusteisten puhelinhaastattelujen avulla, muualla kasvokkain tapahtuvien haastatteluin. Puhelinhaastatteluja varten luotiin puhelinnumeroista otos, jonka perusteella perheet valittiin ja jokaisesta perheestä haastateltiin yksi jäsen, joka valittiin väestötiedoista muodostet-

tujen ikä- ja sukupuolikiintiöiden perusteella. Kasvokkain tehdyissä haastatteluissa edettiin katujen, rakennusten ja perheiden mukaan ja jokaisen perheen haastateltava valittiin ikä- ja sukupuolikiintiöiden mukaisesti. Näin saatiin yhteensä 3 232 vastaajan aineisto, josta noin 45 prosenttia on koottu puhelinhaastatteluina ja joka käsittää vähintään 400 haastattelua jokaisesta oblastista. Aineisto on KIIS:in mukaan edustava niin aluetasolla kuin tarkasteltaessa Ukrainan itä- ja eteläosaa yhtenä kokonaisuutena.

Vuoden 2014 heinä-joulukuussa KIIS (2014b) toteutti samanlaisen aineistonkeruun koko Ukrainassa, mutta nyt Donbassin alueella tiedonkeruun ulkopuolelle jäivät Krim ja separatistien vallassa olevat alueet. Ratkaisu johtui turvallisuusongelmista, jotka koskevat niin haastattelijoina kuin vastaajia. Puhelinhaastattelut olisivat olleet edelleen mahdollisia, mutta niiden toteuttaminen on ongelmallista, koska puhelimit toimivat huonosti ja vastaajien henkilöllisyys on epävarma. Donbassin alueelta tähän aineistoon tuli yhteensä 440 vastaajaa. Muuten aineistonkeruu oli samanlainen kuin huhtikuussa 2014 Ukrainan itäisillä ja eteläisillä alueilla. Tutkimusaineiston kooksi saatiin 3 035 vastaajaa. Aineiston ikä- ja sukupuolivoumut korjattiin taas painotuksin, jotka rakennettiin väestötietojen avulla. Tämäkin aineisto on edustava alueiden ja koko maan tasolla.

Seuraavassa pohditaan Ukrainan eri alueiden väestön näkemyksiä nykytilanteesta, meneillään olevan sodan syistä ja ratkaisuvaihtoehdoista. Tiedot perustuvat etupäässä KIIS:in kahteen viimeksi mainittuun aineistoon. Muita aineistoja ja muiden toimijoiden tietoja käytetään täydentävästi. Niihin kuuluu myös KIIS:in (2015) syyskuussa 2015 kokoama uusi aineisto, jonka otos oli 2 041 vastaajaa ja joka toteutettiin samaan tapaan kuin edellinen eli jättäen Krim ja separatistialueet keruun ulkopuolelle.

Ukrainan väestön tulkinnat Donbassin konfliktista

Ukrainalaisten näkemyksiin Itä-Ukrainan tilan-

teesta vaikuttavat monet tekijät, joista median valtaa ei voi jättää huomiotta: näkemys todellisuudesta on sosiaalinen konstruktio, johon pyritään tietoisesti eri puolilta vaikuttamaan. Donbassin tapahtumista on Ukrainan eri alueilla hyvin erilaisia näkemyksiä, mitä selittää sekin, minkä maan televisiota ja tv-uutisia katsotaan. Ukrainalaiset kuuluvat European Social Surveyn mukaan eniten televisiota katsoviin kansoihin Euroopassa (Golovakha et al. 2007). Katselun alue-erot ovat suuret: KIIS:n tulosten mukaan Venäjän televisiota katsoo 38 prosenttia kaikista ukrainalaisista, mutta Donbassin asukkaista peräti 82 prosenttia. Donbassin asukkaista noin kolmannes ei luota lainkaan Ukrainan televisioon, kun Venäjän television osalta vastaava osuus oli vain seitsemän prosenttia. Koko maan tasolla tulokset ovat päinvastaiset: miehistä 17 prosenttia ja naisista 12 prosenttia ei luota Ukrainan televisioon, mutta vastaavat luvut Venäjän televisiosta ovat 50 prosentin tienoilla (Novikova 2015; Mannila 2015).

KIIS:n (2014b) tulosten mukaan Ukrainassa katsotaan tavallisimmin (40 %), että Donbassin alueella kyseessä on Ukrainan ja Venäjän välinen sota, ja lisäksi noin viidennes vastaajista on sitä mieltä, että kyseessä on sisällissota, jota Venäjä on provosoinut ja jota se tukee. Tämä osoittaa ukrainalaisten enemmistön näkevän Venäjän syylliseksi Donbassin konfliktiin. Sen sijaan 12 prosenttia vastaajista katsoi, että Venäjä ja USA käyvät nyt geopoliittista sota Ukrainan alueella. Maan sisäiset erot olivat kuitenkin suuret (taulukko 1). Eteläisillä alueilla 21 prosenttia, idässä 14 prosenttia ja Donbassin alueella 15 prosenttia vastaajista katsoi, että kyseessä on sisällissota, jonka on provosoinut ja jota tukee Kiovan hallin-

to. Näiden tulosten mukaan Etelä-Ukrainassa ja Donbassin alueella syypääksi sotaan näyttäytyy suunnilleen yhtä usein Ukrainan hallitus. Lisäksi Keski- ja Itä-Ukrainassa samoin kuin Donbassin alueella 14–18 prosenttia totesi, että kysymykseen on vaikea vastata. Riippumatta siitä, mitä mieltä sodan luonteesta oltiin, enemmistö kaikilla alueilla oli sitä mieltä, että sotaan osallistuu Venäjän armeijan tavanomaisia joukkoja.

Vuoden 2014 huhtikuussa, jolloin maan tapahtumista ja konfliktin osapuolista oli nykyistä enemmän epäselvyyttä, Itä- ja Etelä-Ukrainaan suunnatussa aineistonkeruussa kysyttiin, pitivätkö vastaajat sisällissotaa mahdollisena. Peräti 46 prosenttia piti sitä mahdollisena, ja Donbassin alueella yli puolet vastaajista katsoi näin. Vastausten voinee tulkita kuvastavan etupäässä konfliktin laajenemisen pelkoa (KIIS 2014a). Global Attitudes Survey osoittaa huolen etnisestä konfliktista olleen pitkäaikainen ja se on kasvanut viime vuosina. Sen tietojen mukaan noin puolet väestöstä piti ongelmaa melkoisena jo vuonna 2002, ja huolestuneiden osuus kohosi 73 prosenttiin vuonna 2014 (Bell et al. 2014).

Miten konflikti voitaisiin ratkaista?

Kysyttäessä näkemyksiä Itä-Ukrainan konfliktin ratkaisukeinoista, KIIS:n (2014b) 12/2014 tulosten mukaan eniten sai tukea alueiden vapauttaminen Ukrainan armeijan avulla, jota vaihtoehtoa tuki kolmannes vastaajista. Tässä alue-erot olivat kuitenkin suuret: Donbassin alueella tätä ajatusta tuki vain kahdeksan prosenttia, kun taas noin kolmannes kannatti ajatusta Donbassin autonomiasta ratkaisukeinona. Haastattelussa ei kuitenkaan eritelty, olisiko Donbass autonomian

Taulukko 1. Mitä Donbassin alueella tapahtuu – näkemykset joulukuussa 2014 alueittain (%).

	Länsi-Ukraina	Keski-Ukraina	Etelä-Ukraina	Itä-Ukraina	Donbass	Koko maa
Venäjän provosoima ja tukema sisällissota	25.0	21.1	22,8	21.4	13.3	21.1
Ukrainan ja Venäjän välinen sota	59.2	52.3	24.5	16.4	20.3	39.6
Venäjän ja USA:n välinen sota Ukrainan alueella	6.6	5.7	15.1	22.6	19.5	12.1

kannattajien mielestä yhtenäinen ja missä sen rajat kulkisivat: tällä hetkellä alue käsittää kahden oblastin itäosat. Myös Ukrainan itä- ja muilla eteläalueilla autonomian antaminen Donbassille sai runsaasti kannatusta. Länsiukrainalaisista noin viidennes kannatti separatistialueiden taloudellista saartoa, jonka avulla alueet saataisiin ymmärtämään, ettei niillä ole mahdollisuutta selviytyä erillään. Asiantuntijoiden mukaan saartoa lienee kuitenkin vaikea pitävästi toteuttaa ja sen vaikutukset riippuisivat pikemmin Venäjän politiikasta kuin alueiden talouden omasta kantokyvystä. Venäjä on sodankin aikana ollut koko Ukrainan tärkein kauppakumppani niin viennissä kuin tuonnissa, vaikka sekä Ukrainan osuus Venäjän kauppataaseissa että Venäjän osuus Ukrainan kauppataaseissa on alentunut alle puoleen entisestä vuoden 2014 kuluessa, ja sama kehitys on jatkunut myös tänä vuonna. Ukrainan kannalta on kiusallista, että Venäjällä on enemmän taloudellista merkitystä Ukrainalle kuin Ukrainalla Venäjälle, jonka Ukraina-intressi on – tai oli ennen sotaa – etupäässä välillinen ja liittyi energiakauppaan ja politiikkaan (vrt. Balmaceda 2008).

Noin puolet väestöstä oli KIIS:n (2014b) aineiston mukaan kuitenkin haluton sotimaan, koska armeijan johto katsottiin osaamattomaksi. Erityisen usein näin ajateltiin Ukrainan itäalueilla (79 %), mutta Donbassin – Ukrainan hallussa olevalla ja osittain sotoimien kohteena olevalla – alueella tätä mieltä oli 57 prosenttia eli muita itäalueita pienempi osuus vastaajista. Sodankäynnin tappioista on syytetty haastattelujen mukaan armeijan johdon lisäksi puolustusministeriötä ja presidentin hallintoa. Noin puolet vastaajista oli sitä mieltä, että sotaa tulee käydä, koska kyseessä on Ukrainan alue, jossa asuu ukrainalaisia, ts. maan alueellisen yhtenäisyyden puolustamiseksi. Sen sijaan Donbassin alueella oltiin useimmiten (38 %) sitä mieltä, että sotimisen sijasta konflikti tulisi ratkaista yksinomaan neuvotteluteitse, kun sodan jatkamisen kannalla oli kolmannes vastaajista.

Itä- ja Etelä-Ukrainan vastaajilta kysyttiin, mitä he tekisivät, jos Venäjän armeija valtaisi

heidän alueensa. Suosituin vaihtoehto oli pysyä kotona ja olla sekaantumatta asiaan (36 %), vaikka lähes yhtä usein haluttiin ryhtyä aseelliseen vastarintaan (33 %). Edellinen vaihtoehto oli selkeästi suosituin Donetskin oblastin vastaajien keskuudessa, jossa sitä kannatti kolme viidestä vastaajasta. Tuskin kukaan toivotti Venäjän armeijan tervetulleeksi ja halusi siihen liittyä, mutta noin neljännos vastaajista valitsi näissäkin kysymyksissä vaihtoehdon ”vaikea sanoa” (KIIS 2014a). Vuoden 2014 huhtikuussa tehtyjen haastattelujen mukaan Itä- ja Etelä-Ukrainan väestön mukaan maan yhtenäisyyden kannalta tärkeimmät asiat, jotka keskusvallan tulisi panna kuntoon, olivat laittomien ääriryhmien riisuminen aseista ja hajottaminen (39 %), vuoropuhelu Venäjän kanssa (23 %) ja alueiden taloudellisen kehityksen turvaaminen tukemalla alueiden yrityksiä (22 %). Ensimmäinen vaatimus lienee suuntautunut ainakin yhtä paljon oikeistolaisen ”oikean sektorin” (Pravyi sektor) suuntaan kuin paikallisten ryhmien suuntaan. Kaikista Itä- ja Etelä-Ukrainan vastaajista selkeä enemmistö eli 77 prosenttia ei antanut tukeaan aseellisten ryhmien tekemille hallintorakennusten valtauksille. Luhanskissa tämä osuus oli kuitenkin muita itä- ja eteläalueita alempi ja vain 58 prosenttia. Vastauksia voi lukea niinkin, että lähes puolet Luhanskin vastaajista ei tuossa vaiheessa tuominut separatistien toimia, ja vastaava osuus Donetskin alueella oli noin neljännos (KIIS 2014a).

Kaikkien alueiden selvä enemmistö halusi pysyä Ukrainan yhteydessä eli maan hajoamista ei koettu konfliktin ratkaisuvaihtoehdoksi. Venäjään liittymistä kannatti 14 prosenttia kaikista Donbassin vastaajista, mutta maan eteläisillä alueilla kannatus oli vain kolme prosenttia. Eri kysymyksellä selvitettiin vielä halukkuutta alueiden itsenäistymiseen, ja Donbassin alueella sitä kannatti vastaajista yhdeksän prosenttia (KIIS 2014b). Donbassin alueella siis vajaa neljännos vastaajista kannatti eroa Ukrainasta, mutta muualla Ukrainassa osuus oli merkityksetön. Myös Global Attitudes Surveyn mukaan 77 prosenttia vastaajista kannatti maan pysymistä yhtenäisenä,

ja vain Krimillä niukka enemmistö (54 %) katsoi, että alueiden tulisi saada niiden niin halutessaan erota Ukrainasta. Samaan aikaan Venäjällä tehdyssä vastaavassa tiedonkeruussa 61 prosenttia vastaajista katsoi, että Venäjän naapurimaissa on osia, jotka tosiasiansa kuuluvat Venäjälle (Bell et al. 2014).

Tämän mukaan Venäjän protektoraatin syntymiselle ei väestötasolla ole Donbassin alueella kovin hyviä edellytyksiä, mutta väestöltä ei aina kysytä. Monet sota-alueiden asukkaat ovat konfliktin kuluessa äänestäneet jaloillaan. UNHCR:n (2015) mukaan yli 1,5 miljoonaa kansalaista on nyt pakolaisina omassa maassaan, heistä useimmat Donbassin alueen eläkeläisiä, ja lisäksi maastamuutto Donbassin alueelta Venäjälle on ollut yleistä.

Uusimpien, vuoden 2015 syyskuussa koottujen haastattelutietojen mukaan Ukrainan väestön selvä enemmistö (78 %) kannattaa neuvotteluratkaisua separatistien kanssa. Sodankäynnin tehostamisen kannalla konfliktin ratkaisuna oli tässä vaiheessa vain 13 prosenttia vastaajista (KIIS 2015).

Ukrainan suunta – länteen vai itään?

Uusin tieto Ukrainan väestön näkemyksistä liittymisestä Euroopan unioniin heijastaa maan alueellista jakautuneisuutta. Kannatus on länsi-alueilla kaksin- tai kolminkertainen verrattuna Etelä- ja Itä-Ukrainaan ja varsinkin Donbassiin, jossa yli puolet vastustaa ja vain neljännes kannattaa liittymistä. Koko maan tasolla liittymistä kannatti joulukuussa 2014 60 prosenttia (KIIS 2014b; taulukko 2).

Kannatus on suhteellisen normaali ajatellen vaikkapa pohjoismaiden menneitä Euroopan unioniin liittymistä koskeneita äänestyksiä

1990-luvulla, niissäkään ei EU-kannatus ollut ylivoimaista. Ukrainassa EU:n suosio on koko maan tasolla noussut parikymmentä prosenttia vuoden 2014 aikana. Sitä ennen tehdyissä mielipidetutkimuksissa lähentymistä EU:hun ja Venäjän johtamaan tulliunioniin kannatti suunnilleen yhtä paljon eli hiukan yli 40 prosenttia. Muutos johtuu epäilemättä Itä-Ukrainan sodasta. Global Attitudes Survey antaa samansuuntaisen kuvan kehityksestä. Venäjän vaikutusta Ukrainan tilanteeseen pitää kaksi kolmannesta kaikista vastaajista kielteisenä, kun vastaavalla tavalla EU-kriittisten osuus on noin kolmannes (Bell et al. 2014). Äskettäin julkistetut tiedot vuoden 2015 syyskuulta osoittavat kuitenkin EU:n kannatuksen laskua entisiin lukemiin hieman 40 prosentin yläpuolelle, kun taas Venäjän johtaman tulliunionin kannatus on jäänyt alle puoleen entisestä ja on 17 prosenttia. Niiden osuus, jotka eivät kannata kumpaakaan, on lisääntynyt kuluvan vuoden aikana ja oli syyskuussa 28 prosenttia (Sah'no 2015).

KIIS (2014b) kysyi myös, pitäisikö Ukrainassa sallia kaksoiskansalaisuus, joka ei tällä hetkellä ole mahdollinen. Lähes puolet asenoitui kaksoiskansalaisuuteen kielteisesti ja sen kannalla oli 30 prosenttia. ”Vaikea vastata” oli myös suosittu vaihtoehto, sitä kannatti neljännes. Länsi- ja keskialueet suhtautuvat kaksoiskansalaisuuteen kielteisesti, etelässä ja varsinkin idässä ja Donbassin alueella asenne oli myönteinen. (taulukko 3).

Lisäkysymyksellä selvitettiin, näkivätkö vastaajat kaksoiskansalaisuuden johtavan separatismin kasvuun ja Ukrainan hajoamiseen. Näin epäiltiinkin usein Länsi-Ukrainassa, kun taas maan keskialueilla ja Donbassin alueella yli 40 prosenttia vastaajista valitsi vaihtoehdon ”vaikea vastata”. Käytännössä yksinomaiseksi syyksi kaksoiskansalaisuuteen mainittiin, että

Taulukko 2. Pitäisikö Ukrainan liittyä Euroopan unioniin – mielipide joulukuussa 2014 alueittain (%).

	Länsi-Ukraina	Keski-Ukraina	Etelä-Ukraina	Itä-Ukraina	Donbass	Koko maa
Liittymistä kannattavien osuus	89.3	68.1	37.1	49.5	24.2	60.0

Taulukko 3. Pitäisikö kaksoiskansalaisuus sallia Ukrainassa (%), mielipide joulukuussa 2014 alueittain (%).

	Länsi-Ukraina	Keski-Ukraina	Etelä-Ukraina	Itä-Ukraina	Donbass	Koko maa
Kyllä	21.8	25.7	41.0	47.3	45.3	30.2
Ei	64.0	49.5	40.2	31.7	23.8	44.9
Vaikea sanoa / ei vastausta	14.2	34.8	18.7	21.0	30.9	24.9

näin voi päästä laillisesti työhön toisiin maihin tai matkustella niissä. Venäjällä on työskennellyt perinteisesti miljoonia ukrainalaisia, joiden asema voi sekä juridisesti että käytännössä muuttua hankalammaksi, mikä voitaisiin välttää kaksoiskansalaisuudella. Kysymys kaksoiskansalaisuudesta olisi näin luonteeltaan hyvin käytännöllinen.

Kysymys Ukrainan suunnasta on poliittinen, mutta etniset tekijät eivät liene vailla merkitystä. Suhde venäläisiin ja venäläisyyteen on myönteinen, eikä tämä asenne ole merkittävästi muuttunut: edelleen 74 prosenttia ukrainalaisista suhtautuu venäläisiin myönteisesti, mikä on ilahduttavaa, ovathan venäläiset maan merkittävä vähemmistö. Sen sijaan mielipiteet Venäjästä ja sen politiikasta ovat muuttuneet kielteisemmiksi, millä voi olla myös sosiaalista ja kulttuurista vaikutusta ajan mittaan, varsinkin kun samanlaista etäännyntä havaitaan Venäjällä vallitsevassa ilmapiirissä suhtautumisessa ukrainalaisiin (ks. Mannila 2015). Polesen (2014) mukaan Ukrainan kansallisvaltion kehitys on ollut suvaitsevainen prosessi, mikä johtuu vähemmän politiikan tavoitteista ja tekijöistä kuin väestön käytännöstä: virallisesti yksikielinen maa puhuu käytännössä kahta kieltä. Kuzio (2001) on puolestaan pohtinut toiseuden määrittelyä ukrainalaisittain ja totesi, että asiasta ei maassa ole yksimielisyyttä. Venäjä ei ole itsestään selvästi ”se toinen”, mutta suhde Venäjään ja venäläisyyteen on tärkeä teema maan suunnan kannalta.

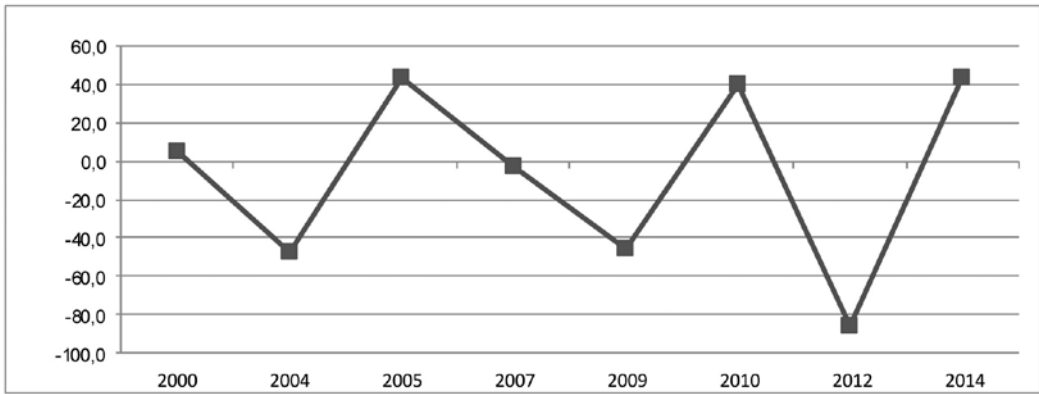
Luottamus valtioelimiin

Luottamus on sosiaalisen pääoman elementti ja se usein samaistetaan sosiaaliseen pääomaan.

Sosiaalinen pääoma vaikuttaa merkittävästi kansakuntien ja saman maan sisällä eri alueiden kehitykseen (mm. Putnam et al. 1994). Luottamus ja epäluottamus esiintyvät yhdessä, ja kysymys onkin siitä, kumpi vaikuttaa vahvemmin ja onko luottamus yleistä vai erityistä ts. kohdistuuko se kaikkiin vai vain tiettyihin toimijoihin. Putnam et al. (1994) määrittelevät alun perin sosiaalisen pääoman pitkälle toimivan kansalaisyhteiskunnan avulla, ja sen vastakohtaksi nähtiin epämoraalinen ”familismi”, joka keskittyy ryhmäetujen ajamiseen ”omille” – tyyppiesimerkki luottamuksesta, jolla ei ole yhteiskunnan tason kantavuutta. Epäluottamusta aiheuttavia tekijöitä ovat sääntöjen ja sopimusten rikkominen, asemien väärinkäyttö ja identiteetin vääristäminen, esimerkiksi epäreiluksi koettu syyllisten osoittelu politiikassa (Harisalo & Miettinen 2010). Luottamus näkyy muun muassa vaaleihin osallistumisena ja uskona valtioelinten oikeutettuun asemaan: tässä ovat luonnollisesti välittävänä tekijöinä mainitut epäluottamusta aiheuttavat tekijät, kokemus vaalien rehellisyydestä ja yhteiskunnan korruption tasosta.

Näissä suhteissa Ukrainan lähihistoria ei ole mairitteleva. Luottamus valtioelimiin on vähäistä (Jenin 2015), ja Ukraina oli vuonna 2014 Transparency Internationalin korruptioluokituksessa sijalla 142 Bangladeshin ja Ugandan seurassa: vuonna 2011 sijoitus oli 152. Luottamusta voi syntyä yhteistyössä, mutta tämä vie aikaa.

Kuvio 1 osoittaa, kuinka KIIS:n omnibuskyselyn mukaan luottamus Ukrainan presidentti-instituutioon on säännöllisesti kohonnut uuden presidentin tultua valtaan ja sen jälkeen alentunut jyrkästi. Luottamusta on arvioitu kymmenosaisella asteikolla, joka voidaan katkaista keskeltä,

Kuvio 1. Luottamus vs. epäluottamus Ukrainan presidenttiin KIISin omnibus-kyselyn mukaan vuosina 2000–2014.

ja kuvio 1 kuvaa luottamuksen vs. epäluottamuksen vaihteluita vuosina 2000–2014 (KIIS 2014c; kuvio 1).

Viktor Janukovitshin kauden alussa luottamus oli alun perin samalla tasolla kuin edeltäjänsä (Leonid Kutshma, Viktor Jushenko) aikana, mutta laski sitten muitakin alemmaksi, jolloin yli 80 % vastaajista oli menettänyt luottamuksensa presidenttiin. Poroshenkon kohdalla luottamus presidentti-instituutioon oli virkakauden alussa samalla tasolla kuin edeltäjien aikana: yksikään presidentti ei ole KIIS:n tulosten mukaan virkaan astuessaan saanut kansan enemmistön luottamusta, vaan on joutunut tyytymään noin 40 prosentin kannatukseen. Vertailun vuoksi on kuitenkin muistettava, että esimerkiksi USA:n ja Ranskan presidenttien luottamus on välillä hyvinkin matalalla. Kriittisyys voi olla hyvästä, jos politiikan tekemisen rakenteet sen kestävät.

Vuoden 2014 tilannetta voidaan tarkastella alueittain. Joulukuussa 2014, kun Ukrainan sotaa oli jatkunut lähes vuoden ja presidentti Poroshenko oli valittu heinäkuussa, Länsi-Ukrainassa presidentti-instituutioon luotti lähes kaksi kolmannesta vastaajista ja maan keskialueilla noin puolet, mutta etelässä tähän ryhmään

kuului alle kolmannes, idässä hieman yli puolet ja Donbassin (Ukrainan hallitsemalla) alueella vain 20 prosenttia. Koko Ukrainan tulos oli 45 prosenttia eli presidentti-instituution kannatus ei ollut ainakaan vielä alentunut, mutta alue-erot olivat suuret (KIIS 2014b, taulukko 4).

Käydyt presidentinvaalit katsottiin laillisiksi kaikilla alueilla. Länsi- ja Keski-Ukrainassa myönteisten vastausten osuus asiaa koskevaan kysymykseen oli yli 90 prosenttia, etelässä ja idässä yli 70 prosenttia ja Donbassin alueella alle 60 prosenttia. KIIS (2014b) selvitti luottamusta myös muihin keskusvallan instituutioihin. Tulokset olivat hyvin samansuuntaisia niiden osalta ja osoittavat, kuinka heikosti legitiimejä keskusvallan instituutiot monien itäukrainalaisten silmissä ovat. Nykyoloissa erityisen kiinnostava on luottamus Ukrainan armeijaan, joka oli kaikilla alueilla jonkin verran – Donbassin alueella selkeästi – korkeampi kuin luottamus presidentti-instituutioon. Kuitenkin vain Länsi- ja Keski-Ukrainassa vastaajien enemmistö sanoi luottavansa armeijaan. Tulokseen vaikuttanee myös epätasainen sodankulku ja armeijan heikko menestys (taulukko 5).

Taulukko 4. Luottamus presidentti-instituutioon Ukrainassa joulukuussa 2014 alueittain (%).

	Länsi-Ukraina	Keski-Ukraina	Etelä-Ukraina	Itä-Ukraina	Donbass	Koko maa
Luottaa presidentti-instituutioon 12/2014	62.9	54.2	29.9	36.5	19.8	45.3

Taulukko 5. Luottamus Ukrainan armeijaan joulukuussa 2014 alueittain (%).

	Länsi-Ukraina	Keski-Ukraina	Etelä-Ukraina	Itä-Ukraina	Donbass	Kokoma
Luottaa armeijaan 12 / 2014	72.4	69.4	46.2	45.8	31.3	57.4

KIIS:n tulosten mukaan vain kirkkoon luetaan Ukrainassa enemmän kuin armeijaan, mikä viittaa melko konservatiiviseen arvomaailmaan. Separatismi ei saa väestöltä tukea. Kysyttäessä edustaako Donetskien kansantasavalta laillista valtaa Ukrainan hallitseman Donbassin asukkaista vain 16 prosenttia vastasi myöntävästi, ja vastaava luku Etelä-Ukrainassa oli 11 prosenttia. Vertailun vuoksi voi todeta, että Länsi-Ukrainassa näin vastanneita oli alle prosentti (KIIS 2014b). Julkinen valta asetetaan siis laajasti kyseenalaiseksi, mutta kyseessä ei liene niinkään luottamuksen menettäminen vaan sen krooninen puute ja keskushallintoakin heikommin luotetaan separatistien hallintoon.

Yhtenä syynä luottamuksen vähäisyyteen on kansalaisyhteiskunnan heikkous, jonka on katsottu johtuvan neuvostovallan perinnöstä ja itsenäisyyden ajan politiikasta saaduista kielteisistä kokemuksista (mm. Reshetova 2005; Gatskova & Gatskov 2012). Ukrainan tavoin muikin Euroopan väestö on kriittistä suhteessaan julkiseen valtaan ja sen instituutioihin eli tilanne ei ehkä ole erityisen poikkeuksellinen (Golovakha et al. 2007). Ukrainassa luottamuksen taso on ollut kuitenkin muita transitiomaita alhaisempi (Berteau & Mihei 2014).

Reformejä tarvitaan kipeästi

KIIS:n (2014b) aineistonkeruussa selvitettiin, millaisia reformejä väestö kannatti vuoden 2014 käännyessä loppuilleen. Vastaukset olivat melko populistisia, eikä alueiden välillä useimmiten ollut suuria eroja. Tärkeimpänä pidettiin kansanedustajien ja tuomarien oikeudellisen koskemattomuuden poistamista (58 % vs. 48 %), mikä heijastaa jälleen yleistä luottamuksen puutetta. Eläkkeiden ja palkkojen korottamista toivoi 51 prosenttia vastaajista, mikä kuvastaa

väestön toimeentulon vaikeutta nykyisessä tilanteessa. Kysyttäessä korruptiossa tapahtuneesta muutoksesta viimeisen vuoden kuluessa, vain viisi prosenttia kaikista vastaajista oli sitä mieltä, että korruptio on vähentynyt, ja alue-erot olivat tässä vähäiset. Myös Transparency International (2015) on kriittinen Ukrainan viimeaikaisen kehityksen suhteen. Nykyhallinto on uudistanut rakenteita, mutta tulokset ovat toistaiseksi olleet vaatimattomat. ”Ukrainan on nyt pantava väkeä linnaan”, totesi Joe Biden Ukrainan-vierailullaan ja tarkoitti nimenomaan korruption vastaista työtä (Bonner 2015). KIIS selvitti myös vastaajien odotuksia, jotka liittyivät Maidanin tapahtumiin, ja näiden odotusten toteutumista. Odotukset olivat toteutuneet vain pienehköm vähemmistön kohdalla. Kysyttiin myös, miksi vastaajan mielestä Maidanin aikoihin tapahtuneet rikokset, kuten ammuskelu, jonka tuloksena satakunta mielenosoittajaa kuoli, ovat toistaiseksi selvittämättä. Tavallisimmin (45 %) nähtiin, että valtaelimet eivät halua tapahtumien selviävän ja kolmannes vastaajista uskoi, että tutkinta oli osaamatonta. Edellistä mielipidettä kannatti yli puolet Donbassin alueen, etelän ja myös Länsi-Ukrainan vastaajista. Kansainvälisessä diskursissa tämä on näkyvä epäonnistuminen, samalla tavoin kuin se, että aiempaa hallintoa vastaan nostetut oikeudelliset vaateet näyttävät usein raukeavan, koska niiden tueksi ei ole toimitettu ajoissa näyttöä. Vastaajista 18 prosenttia epäili Viktor Janukovitshin kannattajien sekaantumista syyksi Maidanin tapahtumien selvittämättä jäämiseen.

Donbassin asukkaat olivat muita vähemmän aloitteellisia reformikysymyksissä, mikä voi johtua siitä, että sodan lopettaminen on siellä ensisijaista. Talouden ja toimeentulon kysymykset korostuivat enemmän Ukrainan länsi- ja keskiosissa, kun taas idässä ja etelässä separa-

tismi aiheuttaa huolta, vaikka separatistialueet eivät olleet mukana tässä aineistonkeruussa. Kysyttäessä vastaajan kokemia suurimpia uhkatekijöitä ennalta kootun listan mukaan huoli toimeentulosta oli hallitsevana. Kaikilla alueilla suurimpana uhkana pidettiin hintojen nousua, ja toiseksi tärkeimpänä erilaisten maksujen kuten sähkö-, kaasu- ja vesimaksujen nousua (KIIS 2014b).

Vastaajilta kysyttiin eri vaihtoehtojen avulla myös, mihin suuntaan Ukrainan taloutta tulisi kehittää. Kuvaavaa ja ehkä realistista on, että yleisimmin valittu vastaus oli ”vaikea sanoa” (33 %), sillä asiantuntijoillakaan ei tunnu olevan selkeää käsitystä asiasta (World Economic Forum 2014). Usko tulevaisuuteen vaikuttaa heikolta, mikä on samansuuntainen huomio kuin epäluottamus valtiolimiini: asiat liittyivät toisiinsa. Kuudesta tarjotusta vaihtoehdosta, joilla kartoitettiin näkemyksiä maan vastaisesta kehityksestä, vastaajat katsoivat useimmiten, ettei ”odotettuja muutoksia tapahdu ainakaan vuoteen” (24 %) ja melkein yhtä useat eivät uskoneet, että ”järjestys palaa Ukrainaan” (22 %). Nämä olivat kaikkialla yleisimmät mielipiteet, vaikka länsi- ja keskialueet uskovat enemmän hitaaseen myönteiseen kehitykseen, kun taas etelä- ja itäalueet eivät siihen luota.

KIIS:n tulokset osoittavat, että Ukrainan itä- ja eteläalueiden ja muun maan välillä on varsin systemaattinen näkemusero tilanteesta, ja Donbass eroaa vielä enemmän muista maan osista. Global Attitudes Survey antaa samankaltaisen kuvan: kun 60 prosenttia länsiukrainalaisista katsoi nykyhallituksen toimien vaikuttavan myönteisesti maan kehitykseen, 67 prosenttia itäukrainalaisista katsoi vaikutuksen olevan kielteinen. Tarkastelussa maa oli jaettu karkeasti kahteen osaan, ja kysymystä ei ollut esitetty Krimillä (Bell et al. 2014). Tässä tilanteessa hallinnon alueellistaminen muodossa tai toisessa puolustaa paikkaansa. Siinä kohtaavat periaatteessa maan johdon ja väestön eri alueiden intressit, eikä politiikkaa voida tehdä yksipuolisesti kummastakaan suunnasta. Salnykovan (2004) ja Shapovalovan (2014) mukaan alueellistamis-

diskurssi on ollut pitkälti alueellisten eliittien käsissä, jotka käyttävät sitä kauppatavarana Kiovan keskushallinnon kanssa. Demokratialla tai demokratian lisäämisellä on tässä ollut toisarvoinen rooli. Bartlett ja Popovski (2013) katsovat, että aina viime vuosiin asti keskuhallinto pikemmin vahvistui osana korruption keskittymistä. Tutkijat korostavat myös, että maan tavanomainen jako pääilmansuuntiin tai itään ja länteen, joita yleensä käytetään, ei ota huomioon todellista variaatiota maan sisällä. Parempana vaihtoehtona on puhuttu kahdeksan alueen mallista, joka voisi ainakin osaksi korvata nykyisen oblast-järjestelmän, mutta tämä kaikki on vielä akateemista keskustelua (Barrington & Herron 2004).

Ukraina on tosiasiallisesti kansainvälisten velkojen käsissä hiukan Kreikan tavoin. Velkataakka on tosin pienempi, mutta myös Venäjä kuuluu velkoihin. Vuosituhannen alun myönteinen talouskehitys on pysähtynyt ja kääntynyt vastakohtaiseen, ja yhteiskuntaa vakiinnuttavan keskiluokan kooksi on arvioitu vain 12 prosenttia (Balakireva 2014).

Ukrainalla on koko itsenäisyytensä ajan ollut kaapatun valtion (*captured state*) piirteitä, jotka eivät ole harvinaisia muissakaan transitio- tai kehitysmaissa (ks. Gough 2013). Kaapatussa valtiossa transition hyödyt ovat koituneet tai koituvat pienen talouden ja hallinnon eliitin hyväksi, kun taas sen kustannukset jäävät koko kansan kannettavaksi. Kaapatun valtion keskeinen poliittinen toimintamalli on klientelismi, jossa äänestäjät pikemmin roikkuvat suojelijoiksi koettujen vallanpitäjien takinliepeissä ääniään myyden sen sijaan että päättäisivät siitä, kuka valtaa pitää ja kuinka sitä käytetään (Tornquist 1999). Ilmiö näkyy politiikan tasolla muun muassa kansanedustuslaitoksen ja yksityisten intressien kietoutumisena yhteen ja siihen liittyvät korruptio ja kansalaisyhteiskunnan noidankehämäinen heikkous (Hellman 1998; Omelyanchuk 2001). Kaapatun valtion diskurssi muistuttaa Ledenevan (2006; 2013) kriittistä näkemystä nyky-Venäjä-yhteiskunnasta ja sen toiminnasta, mutta Venäjällä luottamus maan

johtoon on korkea.

Ukrainan hallituksella on näin ratkaistavana samanaikaisesti suuria ongelmia, Itä-Ukrainan konfliktin lisäksi hallinnon uudistaminen ja talouden kääntäminen nousuun. Samanaikaisesti maastamuutto ja myös siihen liittyvä aivovuoto jatkuvat edelleen. Ukrainan väestön ennustetaan supistuvan tulevaisuudessa, mikä merkitsee elatussuhteen heikkenemistä: maan väestön on arvioitu vähenevän vuosina 2000–2025 peräti 12 miljoonaa. Tämä ennuste tehtiin ennen nykyistä sotaa ja taloudellista kurimusta ja saattaa siis olla melko optimistinen (Chawla et al. 2007, 5).

Mitä tästä kaikesta pitäisi ajatella?

Tässä artikkelissa on esitelty Ukrainan väestön näkemyksiä maan nykytilanteesta, jonka keskeiset ongelmat ovat sota maan itäosissa sekä talouden heikkous. Nämä liittyvät yhteen, sillä sota kuluttaa taloutta ja on vienyt merkittävän osan maan potentiaalista. Sota katsotaan Ukrainassa yleisesti Venäjän syyksi, ja sen jatkamista kannatetaan maan yhtenäisyyden nimissä. Noin puolet väestöstä on kuitenkin haluton sotimaan, ja yli kolmannes väestöstä pysyttelisi mieluiten kotona, jos Venäjän armeija valtaisi alueen – tosin jälkimmäinen ajatus on epäsuosittu kaikilla alueilla. Muuten alue-erot ovat suuret: idässä ja etelässä nykyisestä konfliktista syytetään yhtä usein Kiovan hallitusta kuin Venäjän sekaantumista, ja varsinkin näiden alueiden enemmistö kannattaa neuvotteluratkaisua konfliktin lopettamiseksi. Noin kolmannes koko Ukrainan väestöstä kannattaa separatistialueiden vapauttamista sotaa jatkamalla, ja myös alueiden taloudellinen saarto saa jonkin verran kannatusta.

Maan suunnasta on eri alueilla erilaisia näkemyksiä. Lähentymistä Venäjän johtamaan tulliliittoon ja Euroopan unioniin on pitkään kannattanut suunnilleen yhtä suuri osuus väestöstä eli hieman yli 40 prosenttia, mutta sodan aikana EU:n kannatus on kohonnut 60 prosenttiin. Donbassin alueella EU:n kannattajia on kuitenkin vain noin neljännes. Kaksoiskansalaisuuden mahdollisuutta kysyttäessä lähes puolet vastusti

ja vajaa kolmannes kannatti sitä. Kaksoiskansalaisuuden motiivit olivat kuitenkin käytännölliset: ulkomailla työskentelyn ja matkustamisen helpottuminen.

Ukrainan sisäpolitiikan keskeinen ongelma on luottamuksen puute, jota on selitetty kansalaisyhteiskunnan heikkoudella ja neuvostovallan perinnöllä. Poliitiikan käänteet maan itsenäisyyden aikana eivät ole olleet omiaan vahvistamaan uskoa päätöksentekijöihin. Maalla on kaapatun valtion piirteitä ja korruptio on yleistä: niin väestö kuin ulkopuoliset arvioijat kokevat, ettei tilanne nykyhallinnon aikana ole ainakaan vielä parantunut. Luottamus keskushallinnon instituutioihin vaihtelee alueittain, ja erityisen alhaista se on Donbassin alueella, jossa keskusvallan instituutioihin luotetaan vain hiukan enemmän kuin separatistien hallintoon. Separatismi ei kuitenkaan saa missään merkittävää kannatusta, vaan pikemmin kyse on yleisestä luottamuspuhlasta. Keskusvallan instituutioiden arvostelu ja luottamuksen ongelmat eivät ole poikkeuksellisia muissakaan maissa, eivätkä ne olisi yhtä vakavia, jos politiikan rakenteet olisivat vakiintuneempia eikä maassa olisi sotaa. Melko suuri osa väestöstä kokee vaikeaksi muodostaa mielipiteitä tilanteesta.

Ukrainalaiset samaistuvat useammin asuin-alueeseensa kuin koko maahan (Olszanski 2012): Ukraina on pirstaleinen yhteiskunta (Bartlett & Popovski 2013). Väestö näkee maan tilanteen eri alueilla eri tavoin, mitä lienee mahdotonta jättää huomiotta politiikan tekemisessä. Mutta miten alueellistaminen tapahtuu ja ratkaiseeko se meneillään olevaa konfliktia, on toinen asia. Meneillään olevassa sodassa on kysymys paljolti muustakin kuin vallasta Donbassin alueella. George Sorosin (2015) mukaan Venäjän tavoitteena Ukrainassa on ”failed state”, jonka jälkeen Ukraina palaisi läntiseltä retkeltään Venäjän huomaan, ei niinkään maan itäosien erottaminen Krimin lailla tai muulla tavoin. Ukrainan hallinto on äskettäin tuonut käsittelyyn Donbassin alueen autonomiaa koskevan lakiesityksen, joka on saanut ristiriitaisen vastaanoton. Shapovalova (2014) ei usko, että desentralisaatio vaikuttaa

Ukrainan sodan ratkaisuun, mutta jos hyvin käy, se voi olla osa maan demokratian kehitystä tulevaisuudessa. Putnamin et al. (1994) klassinen tutkimus sosiaalisesta pääomasta Italian eri alueilla osoittaa, että luottamuksen vaihdellessa alueittain seurauksena on hyvin erilaista sosioekonomista kehitystä eri alueilla. Voidaan kysyä, onko Donbassin konfliktin taustalla Donbassin alueella tai muuallakin Ukrainassa sosiaalisen pääoman heikkoutta, jota ulkopuolisten on ollut

helppo käyttää hyväkseen ja jota sota pitää yllä. Alueellistaminen voi myös johtaa alueiden välisten erojen kasvuun, eikä se ole aina demokratian lisäämistä: kysymys on siitä miten se tehdään.

Tässä artikkelissa on aluksi lyhyesti käyty läpi mielipidetutkimuksen teoriaa. Aineistomme valossa voi todeta, että väestön mielipiteillä on merkitystä: aikalaishistoriaa eivät kirjoita – toivottavasti – vain valtiomiehet, joiden mielipiteistä ja käyttäytymisestä saamme kuulla päivittäin.

Viitteet

- 1 Donbassin alueella ymmärretään tässä kirjoituksessa Donetskin ja Luhanskin oblasteja, joista osa on tätä nykyä separatistien vallassa. Alue on pääosin venäjänkielinen ja kuuluu Ukrainan teollistuneimpiin osiin. Ennen sotaa se tuotti 27 % viennin arvosta, vaikka alue on kooltaan alle 10 % ja väestöltään noin 14 % koko maasta. Vuoden 2014 alussa Donbass
- 2 <http://www.aapor.org/AAPORKentico/Standards-Ethics/AAPOR-Code-of-Ethics.aspx>.
- 3 <http://www.razumkov.org.ua/eng/socpolls.php>.
- 4 <http://penta.org.ua/>.
- 5 <http://kiis.ua.com>.

Lähteet

- Ajzen, Icek (2001), Nature and operation of attitudes. – *Annual Review of Psychology* 52, 27–58.
- Allport, Gordon (1935), Attitudes. – *A Handbook of Social Psychology*. Ed. C. Murchinson. Worcester, MA: Clark University Press, 789–844.
- Balakireva, Olga (2014), Not Only Quantitative but also Qualitative Methods Should Be Applied to the Study of the Middle Class. – *Middle Class in Ukraine: Identification Criteria*. Ed. Valerya Klymenko. Kyiv: Zapovit, 17–19.
- Balmaceda, Margarita (2008), *Energy Dependency, Politics and Corruption in the Former Soviet Union: Russia's Power, Oligarch's Profits and Ukraine's Missing Energy Policy, 1995–2006*. London: Routledge.
- Barrington, Lowell W. & Herron, Erik S. (2004),

- One Ukraine or Many? Regionalism in Ukraine and Its Political Consequences. – *Nationalities Papers* 32:2, 53–86.
- Bartlett, Will & Popovski, Vesna (2013), Local Government and Social Cohesion in Ukraine. – *WP5/25 Search Working Paper*. London: London School of Economics.
- Bell, James; Simmons, Katie & Oates, Russ (2014), *Despite Concerns about Governance, Ukrainians Want to Remain One Country*. Washington D.C.: Pew Research Center.
- Bergman, Manfred Max (1998), A Theoretical Note on the Differences Between Attitudes, Opinions and Values. – *Swiss Political Science Review* 4:2, 81–93.
- Berteau, Patricea Elena & Mihei, Ana (2014), *Social Trust – Differences and Similarities between Eastern European Countries*. EURINT Proceedings. Iasi: Centre for European Studies.
- Bonner, Brian (2015), Biden Says Ukraine Needs to Put People in Jail. – *Kyiv Post*, 17 July 2015.
- Chawla, Mukesh; Bechterman, Gordon & Banerji, Arup (2007), *From Red to Grey. The Third Transition of Ageing Populations in Eastern Europe and the Former Soviet Union*. Washington D.C.: The World Bank.
- Fishbein, Martin & Ajzen, Icek (1975), *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Gatskova, Ksenia & Gatskov, Maxim (2012), The Weakness of Civil Society in Ukraine: A Mechanism-Based Explanation. – *IOS Working Papers* 323. Regensburg: Institut für Ost- und Südosteuropaforschung.
- Golovakha, Evhen; Gorbachyk, Adriy & Panina, Natalia (2007), *Ukraine and Europe: Outcomes of International Comparative Sociological Survey*. Kyiv: National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Sociology.
- Gough, Ian (2013), Social Policy Regimes in the Developing World. – *A Handbook of Comparative Social Policy*. Ed. P. Kennett. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 205–224.
- Habermas, Jürgen (1984), *Strukturwandel der Öffentlichkeit*. Frankfurt am Main: Campus.
- Harisalo, Risto & Miettinen, Ensio (2010), *Luottamus – pääomien pääoma*. Tampere: Tampere University Press.
- Hellman, Joel S. (1998), Winners Take All: The Politics of Partial Reforms in Post-Communist Transitions. – *World Politics* 50, 203–234.
- Jenin, Maksim (2015), Sotsialni teh'nologiji ta ideologična skladova rozpaljuvannja vijny na Donbasi. – *KMIS Review* 8 (02/2015), 3–6. KIIS (Kyiv International Institute of Sociology) (2014a) *Mnenija i vzglyady žitelei jugo-vostokoa Ukrainy: aprel' 2014*. Unpublished. Kyiv.
- KIIS (Kyiv International Institute of Sociology) (2014b) *Mnenija i vzglyady žitelei Ukrainy: dekabir 2014*. Unpublished. Kyiv.
- KIIS (Kyiv International Institute of Sociology) (2014c) *Ukraine Reality Check*. KIIS Presentation, unpublished. Kyiv.
- KIIS (2015) *Sotsialno-politična situatsija v Ukrajinii: veresen 2015 roku*. Pres-relizy ta zvity. <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=548&page=1>.
- Kirchner, Robert & Giucci, Ricardo (2014), *The Economy of Donbas in Figures*. Berlin, Kyiv: German Advisory Group.
- Kuzio, Taras (2001), Identity and Nation Building in Ukraine: Defining the “Other”. – *Ethnicities* 1, 343–364.
- Ledeneva, Alena (2013), *Can Russia Modernise? Sistema, Power Networks and Informal Governance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ledeneva, Alena (2006), *How Russia Really Works. The Informal Practices that Shaped Post-Soviet Politics and Business*. Ithaca: Cornell University Press.
- Mannila, Simo (2015), Mitä tiedämme Ukrainasta. – *Yhteiskuntapolitiikka* 80:2, 180–183.
- Novikova, Liana (2015), Zmita dovira do ukrajinskoho ta rosijskoho tb. – *KMIS Review* 8, 29–34.
- Olszanski, Tadeusz A. (2012), The Language Issue in Ukraine – An attempt at a New Perspective. – *OSW Studies* 40. Warsaw: Centre for Eastern Studies.
- Omelyanchuk, Oleksiy (2001), *Explaining State Capture and State Capture Modes: The Cases of Russia and Ukraine*. Budapest: Central European University.
- Polese, Abel (2014), Language and Identity in Ukraine: Was it Really Nation-Building? – *Studies of Transition States and Societies* 3:3, 36–50.
- Putnam, Robert; Leonardi, Robert & Nanetti, Raffaella (1994), *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Reshetova, Nataliya (2005), *The Reasons of a Low Trust in Political Parties in Ukraine and How Does It Influence Satisfaction with Democracy in This State*. Bilbao: Universidad de Deusto. <http://www.aecpa.es/uploads/files/modules/congress/10/papers/194.pdf>.
- Sah'no Julia (2015), *Jakim integratsijnym naprjamkom maje ity Ukrajinu: Jevropejskij sojuz, Mytnyj sojuz*. Pres-relizy ta zvity. <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=556&page=1>.
- Salnykova, Anastasiya (2004), *Ukrainian Regionalism*. Kyiv: KIIS.

- lism Intensification: Forces Behind*. MA Thesis. Budapest: Central European University.
- Schwartz, Shalom H. (2012), An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values. – *Online Readings in Psychology and Culture* 2:1. http://dx.doi.org/10.9707/2307_0919.116.
- Shapovalova, Natalia (2014), The Politics of Regionalism and Decentralization in Ukraine. – *FRIDE Policy Brief* 183.
- Soros, George (2015), A New Policy to Rescue Ukraine. – *New York Review of Books*, January 8, 2015.
- de Swaan, Abram (2005), Elite Perceptions of the Poor: Reflections on a Comparative Research Project. – *Elite Perceptions of Poverty and Inequality*. Ed. Elisa Reis & Mick Moore. London: Zed Books, 182–192.
- Tornquist, Olle (1999), *Politics and Development. A Critical Introduction*. London: Sage.
- Transparency International korruptioluokitus (2014) <https://www.transparency.org/cpi2014/results>. 22.12.2015
- Transparency International (2015), *Ukraine: Government's Half-hearted Approach Undermines Significant Gains*. https://www.transparency.org/news/feature/ukraine_governments_half_hearted_approach_undermines_significant_gains. 17.06.2015.
- UNHCR (2015), *Ukraine Factsheet, October 2015*. <http://www.unhcr.org/5614d38e3.html>.
- Ustenko, Oleg; Segura, Djulia; Povroznyuk, Valentin & Segura, Edilberto L. (2015), *Ukraine Macroeconomic Report for July 2015*. Washington: U.S. – Ukraine Business Council, 11 August 2015.
- (The) World Bank (2015), *Global Economic Prospects: Europe and Central Asia*. <http://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects/regional-outlooks/Global-Economic-Prospects-June-2015-Europe-and-Central-Asia-analysis#2>
- World Economic Forum (2014), *Scenarios for Ukraine. Reforming Institutions, Strengthening the Economy after the Crisis*. World Scenario Series, April 2014.